

Vladimír Brůna – Ivan Buchta – Lenka Uhlířová: Identifikace historické sítě prvků ekologické stability krajiny na mapách vojenských mapování. In. Acta Universitatis Purkynianae 81, Studia Geoinformatica II. Ústí nad Labem 2002. 46 stran, příloha CD.

Význam útlého svazku, který je výstupem grantového projektu Ministerstva životního prostředí ČR a předmětem referátu, by bylo možno charakterizovat jednou větou. Ta by mohla znít například takto: V České republice jsou v této chvíli k dispozici první a druhé vojenské mapování českých zemí, a to v elektronické podobě. Toto konstatování lze upřesnit ještě tím, že hustota, ve které jsou mapy uloženy, je 400 dpi. Tedy kvalita více než dobrá...

Referovaný svazek, doplněný CD s klíči k mapovým podkladům, kladům listů a podobně, je vlastně závěrečnou zprávou projektu, majícího za úkol právě tvorbu digitálních verzí obou mapových souborů.. Členy kolektivu, který časově i technicky nesnadný projekt realizoval, kolem sebe soustředila Laboratoř geoinformatiky University Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, sídlící v Mostě. Činnost této laboratoře pojí s českou archeologií mnohá společná témata a projekty (blíže viz. www.geolab.cz).

Struktura vlastní zprávy odpovídá zpravodajskému účelu svazku a není nijak složitá. Pouze na základní rysy se omezuje popis historického pozadí doby vzniku těchto unikátních mapových podkladů. První vojenské mapování, zvané také Josefské, vznikalo původně v letech 1764 až 1780 a rektifikováno bylo pak mezi lety 1780 - 1783. Druhé vojenské mapování, známé také jako mapování Františkovo, bylo císařskými kartografy vypracováno v letech 1842 až 1852 pro Čechy a mezi roky 1836 – 1840 pro Moravu a Slezsko. Úvodní kapitoly se pak soustřeďují především na kartografické a technické aspekty vzniku map a jejich charakteristiku. V navazujícím textu se seznámíme s postupem a technickými parametry vlastní digitalizace mapových listů, která byla realizována z prvních kopií originálu. Tyto kopie byly zakoupeny pro potřeby projektu přímo ve Vídeňském *Kriegsarchivu*, kde jsou v současnosti uchovávány originály. S jejich georeferencováním, tedy převodem do dnes používaných souřadnicových systémů, a dále s následnou vektorizací, zjišťováním změn krajinných prvků a modelováním terénu nás seznamují další stručné kapitoly. Získané podklady si přirozeně vyžádaly alespoň základní interpretaci a verifikaci, a to jak u analogových podkladů, tak i digitalizovaných map. Vlastní interpretační klíč základních, v mapě obsažených, kartografických značek obsahuje vysvětlivky ke geomorfologii, hydrologii, porostům a jejich typům a dále přirozeně i cestám, sídlům a některým druhům těžebních areálů. Konkrétní grafické příklady, zobrazující jednotlivé kartografické značky vyjmuté z mapových listů, jsou zpřístupněny v přehledné formě na CD, které je přílohou svazku.

Kapitola 7, nazvaná „Využití získaných informací pro tvorbu a ochranu životního prostředí“, odpovídá nejlépe zadání objednatel celého díla, tedy Ministerstva životního prostředí ČR. Jednotlivé charakterizované aspekty možných směrů využití informací historických map v oblasti obnovy a tvorby životního prostředí jsou pak ilustrovány na příkladech různých krajinných typů a druhů antropogenních vlivů na ně. Jsou to tedy například Labské pískovce, které představují oblast kontinuálního (masivněji od středověké kolonizace) působení člověka na krajinu. Zároveň ale vidíme region, kde antropogenní vlivy nejsou soustředěné a zásadně destruktivní. Dále zde nalézáme Mostecko, s jeho doly zničenou krajinou a snahami o rekultivaci dlouhodobě poškozovaného území. Zajímavým příkladem je i Kobylí a dnes zaniklé tzv. Kobylské jezero. Výběr příkladů doplňují ještě nechvalně proslulé Novomlýnské nádrže a unikátní krajina Zlaté stoky na Třeboňsku.

Mezi metody archeologie i historických oborů patří práce s historickými mapami již po dlouhou dobu. Optimismus k možnostem jejich interpretace střídá opatrnost, jak důrazně připomínají osudy vývoje interpretace Jüttnerova plánu Prahy z počátku 19. století. Historické

mapy 18. a první poloviny 19. století ale v každém případě zachycují českou krajinu a sídla ještě v době, kdy krajina zachovává mnoho ze svého středověkého stavu. Zejména pro obory zabývající se historickým obdobím našich dějin, patří proto historické mapy mezi vyhledávané prameny. Také mapové listy prvního a druhého vojenského mapování náležejí k těm obecně známým a poměrně často používaným. Přesto však jejich dostupnost dosud nebyla zcela bez problémů. Lze tedy pouze zopakovat, že právě ve zpřístupnění těchto mapových souborů je třeba spatřovat hlavní přínos ukončeného projektu pro archeologii a spolupracující obory. Toto konstatování platí přirozeně pouze potud, pokud MŽP ČR s těmito daty bude hospodařit otevřeně. V budoucnu by tak již nemělo být pro nikoho problémem opatřit si tyto historické mapy zájmových území, a to v kvalitě, která zcela umožní analýzu i kvalitní publikaci. Nepochybně by se soubory dat s oběma mapovými soubory měly dostat také odborným orgánům památkové péče či vědeckým ústavům a organizacím. Bohužel právě absence konkrétní informace o tom, kde a za jakých podmínek jsou získané mapové podklady ve své digitální podobě k dispozici, je snad jedinou vadou na bezchybné prezentaci zdárně ukončeného projektu. Lze se nejspíše oprávněně domnívat, že uvolnění dat již zcela závisí na objednateli a nikoliv na autorech odevzdaného díla...

Na závěr nezbývá než vyjádřit naději, že další z unikátních souborů historických map, kterému se dostane podobného zájmu a zpracování, budou mapy tzv. stabilního katastru. Také tyto mapy jsou obecně známy a užívány. Dosud jsou ale kopírovány za podmínek téměř nedůstojných závažnosti tohoto ojedinělého pramene i technických možností dnešní doby.

Martin Tomášek